

ФІЛАРЕТ,

Святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України

НАЙЖАХЛИВІШЕ ЗЛО ЛЮДСЬКЕ

Напередодні 70-річчя визволення України від фашистської навали відбулася зустріч з Патріархом Київським і всієї Руси-України Філаретом. Святійший Патріарх (в миру Михайло Антонович Денисенко) — яскрава й непересічна особистість. Він пройшов шлях від студента духовної академії та ченця до Патріаршого достоїнства, став одним із найвідоміших богословів сучасності. З травня 1966 року — екзарх України і Патріарший митрополит Київський та Галицький. З 1996 р. — Патріарх Київський і всієї Руси-України.

Його батько — учасник Другої світової війни, про яку розмірковує Святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет.

Філарет:

— Друга світова війна була спрямована проти радянських людей. Церква не могла не брати у ній участі, бо завжди була, є і буде разом з народом. Коли Гітлер здійснив напад на СРСР, то, звичайно, церква відразу відгукнулася на агресію. Характерно, що на захист Батьківщини від фашистської навали церква виступила раніше, ніж радянський уряд, ніж Сталін. До речі, Сталін виступив лише через кілька днів, а митрополит Сергій Старгородський, який був тоді місцевоблюстителем патріаршого престолу Московського патріархату, виступив того ж дня і закликав народ боронити Вітчизну.

Участь церкви полягала, звичайно, не лише у закликах захищати Батьківщину — почали збирати гроші. Кошти розподіляли на танкову колону, ескадрилью літаків та на допомогу шпиталям у різних місцях. Усі духовні пастирі молилися за перемогу. І ці молитви мали велике значення. Багато священників, які брали участь безпосередньо в боях, отримали нагороди.

Коли ми святкували сорокаліття Перемоги, я зібрав усіх священників, які воювали на фронтах Великої Вітчизняної війни. Тільки

з Київської єпархії приїхало двадцять священнослужителів. І груди кожного прикрашав не тільки хрест, а й бойові медалі та ордени.

Як сприймати війну: це випадкове чи не випадкове явище? Залежить вона від людей чи залежить від Бога? До цього питання треба підходити, не сказав би з філософських, а, швидше, з церковних позицій, які ґрунтуються на божественному одкровенні, тобто не на людській філософії, а на божественній правді, яка полягає у тому, що Бог не тільки створив світ, а Бог і керує ним. Не тільки створив людину, а й керує людиною і народами загалом. Але керує як? Він дав людині свободу вибору — і тому людина вільна, вона сама обирає у своєму житті добро або зло. Бог створив людину доброю і природа людська — добра. Але в цю природу ввійшов гріх, тому в світі існує зло. Так ось, Бог, з одного боку, не порушує свободи людини, де люди творять добро і чинять зло, все це існує разом. Якщо виходити із цих позицій помислу Божого, управління Божого світом, то війна, яка відбулася, — не випадкова і допущена вона Богом. І чому Бог допустив, щоб ця війна почалась? Її головними дійовими особами були Гітлер і Сталін. Причина, чому сталася революція і чому сталася війна не випадкова та полягає у тому, що християни СРСР відступили від Бога. Якщо охопити ХІХ століття, то воно характеризується тим, що від Бога відступили дворянство, інтелігенція, письменники, офіцери, тобто вищий клас суспільства, який формально вважав, що належить до церкви і віри в Бога. А в дійсності — відступили. І навіть духовенство не виконувало своїх обов'язків так, як треба. Тому Господь допустив революцію. Джерело цього зла в людях, а Бог допустив, щоб це зло набрало силу. І тому революція, як сито, просіяло і відібрало зерно від полови. Зерно — це ті, хто у вогні революції не відмовились ані від Бога, ані від Церкви, загинули в буревії громадянської війни і пішли на страждання до Сибіру, на Соловки, Біломорський канал, де їх розстрілювали. Але вони від Бога не відмовилися. Революція практично не торкнулася простих селян і робітників. Чому? А тому що селяни вірили, і храми відвідували, і вірою цією жили. І тому Господь їх зберіг. А потім, коли це зло, безбожжя революційне, почало руйнувати храми і нищити святині, то тут уже й простий народ брав участь. Коли падали з храмів хрести, вони раділи й плескали у долоні. Для того, щоб цих людей повернути до Бога, Господь допустив цю війну. Джерело війни — це є зло людське, яке знаходиться в людській природі. А Бог міг допустити це, а міг і не допустити. Війна закінчилася тим, що люди на вернулися до Бога. Якби не було такого випробування для народу, чи були б зараз віряни? Були б — але дуже мало. І церкви майже не існувало б, якби до неї не на вернулися люди під час війни. Навіть радянська влада сприяла відродженню церкви. Якщо проаналізувати радянську пресу 40–50-х років ХХ ст., то, починаючи з 41-го року і до кінця жит-

тя Сталіна, — не вийшло жодної антирелігійної статті. Чому? Бо в цих умовах з церквою уже не боролися, а багато людей навернулося до Бога, і не тільки прості люди. Не секрет, що багато військових — і генералів, і офіцерів носили зашиті хрестики у своїх гімнастерках. Для чого вони їм? Чому не носили їх на тілі? А тому, що у 30-х роках ще острах був. Але зашитий хрестик свідчив, що надію покладає ця людина на Бога, бо кожний день стоїть перед лицем смерті. Для того, щоб жити, треба мати надію, що Бог захистить. Тобто, з одного боку, війна — це зло, вона принесла багато страждань, багато смертей, а з іншого — Бог через ці страждання навернув людей до істини, правди, віри в Бога. Тому треба на страждання дивитися як на благо, бо через страждання людина позбавляється від гріха, навертається до Бога. Як і Христос — гріх подолав на Хресті у стражданнях. Війна — це страждання, але був переможений гріх невір'я. Треба дивитися на війну, не тільки як на час страждань, але і як на час навернення, бо якщо вважати, що людина створена для вічного життя, то смерть це є смерть тільки тіла, а не смерть душі.

Що таке життя? Життя — це буття, яке дає Бог. Тому він є джерелом буття, джерелом життя. Він надав буття всьому створеному, він створив цей світ, і в цьому творінні вінцем стала людина. Тому життя — це найбільший дар Божий, даний найвищому своєму творінню. Він створив людину безсмертною, вічною, яка хоч і має початок свого буття, має початок життя, але кінця йому немає. Ось чому людина, хоч і духовно-тілесна істота, але безсмертна душею. Матерія, як знаємо, є незнищеною. Але якщо незнищенна одна частина — матеріальна, то чому може бути знищена її друга частина — душа? Якщо ви встановили науково, що матерія незнищенна, тоді, за логікою, має бути незнищеною і друга частина. Смерть не припиняє ні буття, ні матерії, ні самої душі, смерть тільки розділяє духовно-тілесну природу на дві частини: тіло повертається в прах, але залишається матерією, а душа — до Бога. І в такому розділенні духовно-тілесної природи людини — її трагедія. Виникла вона внаслідок гріха. А гріх полягає у тому, що людина відокремилась від джерела життя, себто від Бога.

Бог створив людину вічною. І тому, якщо із цих позицій розглядати війну, то вона принесла не тільки перемогу для нашого народу, вона принесла благо, спасіння від гріха та дарувала людям вічне життя.

* * *

Київський патріархат допомагає армії, Національній гвардії та добровольчим батальйонам щодня. Наша допомога вимірюється не лише грішми. Ми вже відправили понад 2 тисячі тонн вантажу для наших військових. Збираємо не тільки одяг, але й продукти харчування, медикаменти, бронезилети. Також ми придбали для прикордонників броньований джип, для Національної гвардії — мікроавтобус. Чимало допомоги надають наші парафіяни. Полтавська єпархія створила громадську організацію «Батальйон небайдужих».

Крім того, ми допомагаємо біженцям та переселенцям у Києві та інших областях. Ведемо з цими людьми бесіди, підтримуємо. Багато наших священників зараз знаходяться у військових частинах добровільних батальйонів. Моляться з бійцями, підіймають їхній дух.

— *Святіший Владико, Ви не раз називали Путіна «новим Каїном», тому що він вбиває братній український народ. Та сьогодні чимало українців перестали вважати росіян братами.*

— Подивіться, як багато змішаних російсько-українських сімей і родинних зв'язків між двома народами, тому ми все-таки брати. Інша справа, що наш брат став ворогом, як Каїн став ворогом та убивцею свого брата. Але ж від того Каїн та Авель не перестали бути братами. Так і російський народ не перестав бути українцям братнім, але через своє керівництво став нашим ворогом.

Я назвав Путіна новим Каїном не лише тому, що російські війська вбивають українців. Путін поширює неправду про Україну, так

як і Каїн сказав неправду Богові. Коли Господь запитав Каїна: «Де твій брат?», — той відповів: «Хіба я сторож моему братові?», хоча сам убив Авеля. Так і Путін на весь світ говорить, що його армія не воює в Україні.

— *Позицію УПЦ КП можна назвати войовничою, та разом з тим, християнство вчить нас прощати. Як вийти з цієї дилеми: захищатися, але й прощати росіян?*

— Господь нам говорить: «Любіть ворогів ваших, тому що вони творіння Божі». Христос був розп'ятий за все людство, зокрема й за них. Якщо ми будемо робити все для того, щоб наші вороги потрапили до пекла, значить служитимемо дияволу. А ми повинні служити Богу, який хоче, щоб спаслися всі люди. Коли архідиякона Степана били камінням, він молився: «Господи, прости їм, бо не знають, що вони роблять». Тому наші молитви стосуються і наших ворогів.

Водночас, ми повинні ненавидіти зло і боротися з ним. Таким злом є агресія, яка сьогодні відбувається проти України. З агресією ми боремося, а за ворогів просимо Бога, щоб простив їм їхні гріхи. Ми захищаємо свою землю і свій народ. У цьому не тільки немає гріха, а навпаки — це свідчить про любов. Христос сказав: «Ніхто не має більшої любові, якщо душу свою і життя своє віддасть за друзів». Наші воїни віддають свої життя за свій народ, сім'ю і друзів — чинять добро. А агресори роблять зло.

Свою державу ми отримали без крові та війни. Тепер повинні довести, чи достойні мати її

— *У ситуації, коли Церква підтримує армію, вона мимоволі стає втягнутою у політику.*

— Церква є відокремленою від держави і за законом не має права втручатися в політику. Але Церква не відокремлена від народу. І народ наш є частиною Церкви як наша паства. Його інтереси ми і захищаємо.

Бережи, Боже, Україну!